

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

IJTIMOYIY HAYOTDA SHAXSLAR O'RTASIDA O'ZARO PSIXOLOGIK MUAMMOLAR

Egamberdiyev Farxod Tuxtayevich

*Axborot texnologiyalari va menejment universiteti, Ijtimoiy
fanlar fakulteti psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Botirova Dilafrō'z Raim qizi.

*Axborot texnologiyalari va menejment universiteti,
Psixologiya yo'nalishi 1-kurs talabasi.*

Anonatsiya: *Ijtimoiy hayotda odamlar o'rtasidagi o'zaro psixologik muammolar turli shakllarda namoyon bo'lishi va o'zaro munosabatlarni qiyinlashtirishi mumkin. Ushbu maqolada, ushbu muomalar va ularning sabablari hamda oqibatlari sanab o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy munosabatlar, jamoatchilik, obyekt, subyekt, shaxs, psixologiya, empatiya, psixoterapiya, stress, nizolar.*

Inson dunyoda umrguzaronlik qilish mobaynida ijtimoiy munosabatlar asosida hayot kechiradi. Ijtimoiy munosabatlari yoki jamoatchilik munosabatlar deyilganda odamlarning mavqei va jamiyatda bajaradigan vazifalari bilan bog'liq ijtimoiy o'zaro ta'sirda yuzaga keladigan turli xil ijtimoiy munosabatlar jamlanmasi tushuniladi. Ijtimoiy munosabatlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ular o'z tabiatiga ko'ra na obyekt-obyekt, na tabiatdagi obyektlar o'rtasidagi munosabatlar, na shaxslararo munosabatlar kabi subyekt-subyekt – shaxs boshqa bir butun shaxs bilan o'zaro munosabatda bo'lganda, yoki subyekt-obyekt, o'zaro ta'sir sodir bo'lganda. faqat o'z subyektivligining ijtimoiy begonalashtirilgan shakli (ijtimoiy) bilan va o'zi ularda qisman va to'liq bo'lmagan ijtimoiy faol subyekt (ijtimoiy agent) sifatida namoyon bo'ladi. „Sof shaklda“ jamoatchilik bilan aloqalar mavjud emas. Ular ijtimoiy amaliyotda mujassamlanadi va doimo obyektlar – ijtimoiy shakllar (narsalar, g'oyalar, ijtimoiy hodisalar, jarayonlar) tomonidan vositachilik qiladi.³⁶

Insoniy munosabatlar shunday o'zaro ta'sir jarayonlariki, unda shaxslararo munosabatlar shakllanadi va namoyon bo'ladi. Shaxslararo munosabatlar deganda aslida odamlar orasida amalga oshadigan o'zaro munosabat, muloqot va muomala jarayoni tushuniladi. Jamoatchilik bilan aloqalar (prakseologiyada) jamiyat subyektlari o'rtasida obyektiv ravishda paydo bo'ladigan, o'zaro bog'liqlik sifatida namoyon bo'ladigan turli xil aloqalardir.³⁷

Shaxslararo munosabatlarni o'rganish psixologiya fanida eng dolzarb muammolardan hisoblanadi. Chunki, inson shaxsining eng nufuzli va yetakchi faoliyatlaridan biri bo'lgan muloqot va u orqali o'zaro munosabatlar odamlar orasida umumiylik, o'xshashlik,

³⁶ Юрий Волков. Социология. Учебник.

³⁷ Егоров Е.Д. Практиология: Основы теории. Часть 2. Субъекты отношений. Москва: Юстицинформ, 2020.

uyg'unlik kabi sifatlar paydo bo'lishiga olib keladi. Ayniqsa, oila muhitida shaxslararo munosabatlarning, chunonchi, ota-ona va farzand orasidagi munosabatlarning o'ziga xos tomonlari shaxsning hayoti, faoliyatining samarasi va mazmuniga bevosita ta'sir etadi. Shunday ekan, insonlar orasida amalga oshadigan shaxslararo munosabatlar, ularning turli psixologik xususiyatlarini o'rganish masalasi ijtimoiy psixologiya fanida muhim dolzarb muammolardan hisoblanadi.³⁸

Muomala shaxslararo munosabatlarning shunday ko'rinishidirki, uning yordamida odamlar o'zaro psixik jihatdan aloqaga kirishadilar, o'zaro axborot almashinadilar, ta'sir o'tkazadilar, ta'sirlanadilar, idrok etadilar, tushunish va baholash jarayonlarini kechiradilar. Shuning uchun muomala ijtimoiy-psixologik hodisa, ijtimoiy kategoriya sifatida ijtimoiy turmushning barcha sohalarida bevosita ishtirok etib, hamkorlik faoliyatining moddiy, ma'naviy, emotsional, kognitiv, motivatsion, regulativ qirralarini aks ettiruvchi obyektiv va subyektiv ehtiyoj sifatida vujudga keladi, ijtimoiylashuvning asosiy omili, negizi vazifasini bajaradi.³⁹

Ijtimoiy hayotda odamlar o'rtasidagi o'zaro psixologik muammolar turli shakllarda namoyon bo'lishi va o'zaro munosabatlarni qiyinlashtirishi mumkin. Ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida psixologik muammolar bir nechta omillar ta'sirida yuzaga kelishi mumkin. Ular orasida stress, kommunikatsiya qiyinchiliklari, shaxsiy qadr-qimmatning buzilishi, emotsional beqarorlik va jamiyatning o'ziga xos normativlari, shuningdek, turli xil madaniy, iqtisodiy va ma'naviy tafovutlar mavjud.

Shaxslar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va kommunikatsiya asosan ikki kishining ruhiy holati, ularning o'zaro tushunishi va empatiyasi bilan bog'liq. Agar biror kishi boshqa shaxsning hissiy va ruhiy holatini tushunmasligi yoki qabul qilmasligi mumkin bo'lsa, bu muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shuningdek, jismoniy va emotsional zo'ravonlik, qabul qilmaslik, yoki noto'g'ri xulq-atvorlar ham psixologik muammolarga olib keladi.

Bundan tashqari, jamiyatdagi o'zgarishlar, turli ijtimoiy qatlamlar orasidagi tafovutlar, har xil muammolarni hal qilish usullari, bu muammolarni ko'paytirishi mumkin. Bu muammolarni hal qilish uchun ijtimoiy psixologiya, psixoterapiya yoki o'zaro muloqot orqali yordam olish zarur bo'lishi mumkin.

Ijtimoiy hayotdagi shaxslar o'rtasidagi psixologik muammolar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin va ko'pincha shaxsiy, hissiy va ijtimoiy omillarning murakkab o'zaro ta'siridan kelib chiqadi. Ba'zi umumiy muammolarga quyidagilar kiradi.

Ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolarning eng birinchisi bu muloqotning buzilishidir. Tushunmovchiliklar yoki aniq muloqotning yo'qligi nizo, umidsizlik va izolyatsiyaga olib kelishi mumkin. Bu taxminlar, noto'g'ri qarashlar yoki

³⁸ Kurbonova G. A. Oiladagi shaxslararo munosabatlarning farzand ijtimoiy persepsiyasiga san'at orqali ta'sir etishning muhim jihatlari. Monografiya. "Musika" nashriyoti. Toshkent 2016y.

³⁹ Kurbonova G. A. Ijtimoiy psixologiyada shaxslararo munosabatlarning inson psixik dunyosiga ta'siri masalalari. Pedagogik ta'lim klasteri: muammo va yechimlar. International Conference. <https://cyberleninka.ru/article/n/ijtimoiy-psixologiyada-shaxslararo-munosabatlarning-inson-psixik-dunyosiga-ta-siri-masalalari>.

hissiy to'siqlar tufayli yomonlashishi mumkin. Aksariyat psixologik muammolar noto'g'ri tushunishlar va muloqotdagi xatoliklar tufayli yuzaga keladi. Aksariyat holatlarda insonlar o'z fikrlarini yoki his-tuyg'ularini aniq va to'g'ri ifodalay olmaydi.

Ijtimoiy tashvishlar hamda stresslar shaxslar ijtimoiy muhitda hukm qilish yoki rad etish qo'rquvi bilan kurashishi mumkin, bu esa ijtimoiy o'zaro ta'sirlardan qochishga va yolg'izlik yoki etishmovchilik tuyg'usiga olib keladi. Ijtimoiy muhitda shaxslar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga tashvish, stress va tashqi bosimlar ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu holatlar ko'pincha noaniqlik yoki salbiy munosabatlarga olib keladi.

Turli xil mojarolar va tajovuzlar ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolardan biri hisoblanadi. Odamlar ko'pincha idrok, qadriyatlar yoki muloqotdagi farqlar tufayli bir-birlarini tushunolmaydilar. Fikrlar, qadriyatlar yoki maqsadlardagi farqlar janjal yoki dushmanlik xatti-harakatlariga olib kelishi mumkin. Vaqt o'tishi bilan hal qilinmagan nizolar norozilik va munosabatlarning keskinlashishiga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolardan yana biri bu bezorilik va ta'qib qilishdir. Maktablarda, ish joylarida yoki jamoalarda bo'lsin, zo'ravonlik va ta'qib qilish jabrlanuvchiga ham, jinoyatchiga ham chuqur psixologik ta'sir ko'rsatishi, tashvish, ruhiy tushkunlik va uzoq muddatli travma keltirib chiqarishi mumkin.

Guruhli fikrlash ham ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolardan biri hisoblanadi. Muayyan ijtimoiy kontekstlarda shaxslar, hatto ularning shaxsiy qadriyatlariga zid bo'lsa ham, guruhning e'tiqodlari yoki harakatlariga moslashish uchun bosim o'tkazishi mumkin, bu stress yoki o'zlikni yo'qotish hissiyotlariga olib keladi.

Hissiy qaramlik ham ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolarning ildizi hisoblandi. Hissiy jihatdan tasdiqlash yoki ma'qullash uchun boshqalarga haddan tashqari ishonish nosog'lom munosabatlarga olib kelishi mumkin, bunda bir kishi o'zini haddan tashqari yuk yoki og'ir his qilishi mumkin.

Madaniyat va qadriyatlardagi farqlar ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolarning boshlanishi bo'lib xizmat qilish mumkin. Madaniy va axloqiy qadriyatlar farqlari, turli insonlar o'rtasida ziddiyatlarga olib kelishi mumkin. O'zaro tushunishning yo'qligi va farqdagi dunyoqarashlar shaxslar o'rtasida muammolarni kuchaytiradi.

Ijtimoiy hayotda shaxslar o'rtasida o'zaro psixologik muammolar kamroq muhokama qilinsa-da, ruhiy kasallik ijtimoiy omillarga ham ta'sir qilishi mumkin, shu jumladan uysizlik, maktabni tark etish, nikohdagi beqarorlik va iqtisodiy ishonchsizlik kabi. Psixologik muammolarni ochiq muloqot, empatiya, hurmat va o'z-o'zini tartibga solish ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, odamlar o'rtasidagi farqlarni tushunish va qabul qilish orqali bartaraf etish mumkin.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kurbonova G. A. Oiladagi shaxslararo munosabatlarning farzand ijtimoiy persepsiyasiga san'at orqali ta'sir etishning muhim jihatlari. Monografiya. "Musiqqa" nashriyoti. Toshkent 2016y.
2. Kurbonova G. A. Ijtimoiy psixologiyada shaxslararo munosabatlarning inson psixik dunyosiga ta'siri masalalari. Pedagogik ta'lim klasteri: muammo va yechimlar. International Conference.
3. Юрий Волков. Социология. Учебник.
4. Егоров Е.Д. Праксиология: Основы теории. Часть 2. Субъекты отношений. Москва: Юстицинформ, 2020.